

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Tarix yo‘nalishi 4-kurs talabasi

Qurbonov Quvonchbek Yashin o‘g‘li

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O‘zbekistonda amalga oshirilgan konstitutsiyaviy islohotlar, ularning bosqichlari va ahamiyati tahlil qilinadi, shuningdek, Konstitutsiyaga kiritilgan o‘zgartishlarning davlat boshqaruvi, inson huquqlari va jamiyat rivojiga ta’siri yoritiladi, ayniqsa 2023-yildagi yangilanishlarning mazmuni va ahamiyati qisqacha ochib beriladi.*

Kalit so‘z: *Konstitutsiya, konstitutsiyaviy islohotlar, huquqiy davlat, inson huquqlari, fuqarolik jamiyati, referendum, Yangi O‘zbekiston*

Аннотация: *В данной статье анализируются конституционные реформы, проведённые в Узбекистане, их этапы и значение, а также освещается влияние внесённых в Конституцию изменений на государственное управление, права человека и развитие общества, особенно кратко раскрывается содержание и значение обновлений 2023 года.*

Ключевые слова: *Конституция, конституционные реформы, правовое государство, права человека, гражданское общество, референдум, Новый Узбекистан*

Annotation: *This article analyzes the constitutional reforms carried out in Uzbekistan, their stages and significance, as well as the impact of the amendments made to the Constitution on state governance, human rights, and social development. In particular, the content and importance of the 2023 updates are briefly highlighted.*

Keywords: *Constitution, constitutional reforms, rule of law, human rights, civil society, referendum, New Uzbekistan*

O‘zbekistonda konstitutsiyaviy islohotlar jarayoni 1992-yildan 2023-yilgacha bo‘lgan davrni qamrab olib, davlat va jamiyat taraqqiyotining muhim bosqichlarini aks ettiradi, ushbu jarayon mamlakat mustaqilligi e‘lon qilinganidan keyin yangi siyosiy-huquqiy tizimni shakllantirish, demokratik tamoyillarni mustahkamlash, inson huquq va erkinliklarini ta‘minlash hamda davlat boshqaruvini modernizatsiya qilishga qaratilgan uzluksiz evolyutsion jarayon sifatida namoyon bo‘ladi, 1990-yil 20-iyunda qabul qilingan suverenitet deklaratsiyasi O‘zbekistonning mustaqil konstitutsiyaviy rivojlanishiga asos yaratib, milliy qonunchilikning ustuvorligini e‘lon qildi va bu jarayon 1991-yil 31-avgustdagi mustaqillik e‘lon qilinishi bilan yanada jadallashti⁹. natijada yangi davlat uchun

⁹ O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 1992 (2023-yil yangi tahriri bilan).

25-Aprel, 2026-yil

zamonaviy Konstitutsiya ishlab chiqish zarurati yuzaga keldi va 1992-yil 8-dekabrda O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi qabul qilinib, mamlakatning asosiy qonuni sifatida kuchga kirdi, ushbu Konstitutsiya 6 bo‘lim, 26 bobdan iborat bo‘lib, unda davlat hokimiyati bo‘linishi prinsipi, ya’ni qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatining o‘zaro muvozanati belgilab qo‘yildi¹⁰. Shuningdek, Prezident instituti kuchli ijro hokimiyati sifatida shakllantirildi, dastlabki Konstitutsiyada inson huquqlari va erkinliklari ustuvor qadriyat sifatida e’tirof etilib, fuqarolarning asosiy huquq va burchlari, jamiyat va davlat o‘rtasidagi munosabatlar, iqtisodiy tizim asoslari, mulkchilik shakllari va siyosiy tizimning asosiy elementlari belgilandi, Konstitutsiyaning qabul qilinishi O‘zbekistonni huquqiy davlat sifatida shakllantirishda tarixiy burilish nuqtasi bo‘ldi, biroq jamiyat va davlat rivojlanib borgani sari Konstitutsiyani takomillashtirish zarurati yuzaga keldi, shuning uchun 1992–2016-yillar davomida Konstitutsiyaga bir qator o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritildi, bu o‘zgartishlar asosan davlat boshqaruvi tizimini optimallashtirish, parlament rolini kuchaytirish, sud-huquq tizimini isloh qilish va fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirishga qaratildi, masalan, ikki palatali parlament tizimining joriy etilishi Oliy Majlisning Qonunchilik palatasi va Senatdan iborat shaklda tashkil etilishiga olib keldi, bu esa qonun chiqarish jarayonini yanada demokratlashtirishga xizmat qildi, shuningdek, Konstitutsiyaviy sud instituti mustahkamlanib, uning vakolatlari kengaytirildi¹¹. U qonunlarning Konstitutsiyaga muvofiqligini tekshiruvchi oliy organ sifatida faoliyat yurita boshladi, bu davrda davlat boshqaruvida Prezidentning roli yetakchi bo‘lib qolgan bo‘lsa-da, parlament va sud tizimining mustaqilligini oshirishga qaratilgan choralar ham bosqichma-bosqich amalga oshirildi, 2000-yillardan boshlab Konstitutsiyaviy islohotlar yangi bosqichga ko‘tarilib, iqtisodiy liberallashtirish, xususiy mulk daxlsizligini ta’minlash, tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va bozor iqtisodiyoti institutlarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi huquqiy asoslar mustahkamlandi, ayniqsa 2010-yilda ilgari surilgan “Demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi” doirasida Konstitutsiyaga kiritilgan o‘zgartishlar parlament nazoratini kuchaytirish, hukumat faoliyatining ochiqligini ta’minlash va siyosiy partiyalar rolini oshirishga xizmat qildi, 2016-yildan keyin esa O‘zbekistonda konstitutsiyaviy islohotlarning yangi bosqichi boshlandi, bu davr “Yangi O‘zbekiston” konsepsiyasi bilan bog‘liq bo‘lib, unda inson manfaatlari, huquq va erkinliklarini ta’minlash ustuvor vazifa sifatida belgilandi, Konstitutsiya va qonunchilikni modernizatsiya qilish orqali davlat organlarining xalqqa xizmat qilishi, ochiqlik va shaffoflikni ta’minlash, korrupsiyaga qarshi kurashni kuchaytirish, sud-huquq tizimini isloh qilish kabi yo‘nalishlarda keng ko‘lamli o‘zgarishlar amalga oshirildi, bu jarayonda Konstitutsiyani yanada takomillashtirish masalasi dolzarb bo‘lib, 2023-yilda keng ko‘lamli konstitutsiyaviy islohotlar amalga oshirildi, 2023-yil 30-aprelda o‘tkazilgan umumxalq referendumini orqali Konstitutsiyaning yangi tahriri qabul

¹⁰ Odilqoriyev X.T. “Konstitutsiyaviy huquq”. – Toshkent: TDYU, 2018.

¹¹ O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 1992 (2023-yil yangi tahriri bilan).

25-Aprel, 2026-yil

qilindi, u shbu referendum natijasida Konstitutsiya moddalari soni 128 tadan 155 taga yetkazildi, yangi tahrirda O‘zbekiston “suveren, demokratik, huquqiy, ijtimoiy va dunyoviy davlat” sifatida belgilandi, bu esa davlatning ijtimoiy yo‘naltirilganligini, inson huquqlarini ta‘minlashga qaratilganligini va dunyoviylik prinsipiga sodiqligini anglatadi¹². Yangi Konstitutsiyada inson huquqlari va erkinliklari yanada kengaytirilib, ularning kafolatlari kuchaytirildi, masalan, shaxsiy ma‘lumotlarni himoya qilish, kommunikatsiya erkinligi, sud himoyasi huquqi, ijtimoiy himoya, bepul tibbiy xizmat va ta‘lim olish huquqlari mustahkamlandi, shuningdek, davlatning ijtimoiy majburiyatlari kengaytirilib, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini qo‘llab-quvvatlash, uy-joy bilan ta‘minlash, nogironlar huquqlarini himoya qilish kabi masalalar Konstitutsiyaviy darajada mustahkamlandi, yangi tahrirda ekologiya va barqaror rivojlanish masalalari ham alohida e‘tibor markaziga olib chiqildi, bu esa zamonaviy global chaqiriqlarga javob beruvchi muhim qadam hisoblanadi, davlat hokimiyati tizimida ham muhim o‘zgarishlar amalga oshirilib, mahalliy boshqaruv tizimida vakillik va ijro hokimiyatini ajratish, parlament va Prezident o‘rtasidagi vakolatlarni qayta ko‘rib chiqish, Prezident vakolat muddatini 5 yildan 7 yilga uzaytirish kabi o‘zgarishlar kiritildi, bu esa davlat boshqaruvi tizimini yanada barqaror va samarali qilishga qaratilgan bo‘lsa-da, ayrim ekspertlar tomonidan siyosiy tizimdagi muvozanat masalalari nuqtai nazaridan turlicha baholanadi, yangi Konstitutsiyaning muhim jihatlaridan biri shundaki, u bevosita xalq tomonidan referendum orqali qabul qilindi, bu esa uning legitimligini oshiradi va xalq suvereniteti prinsipini amalda tasdiqlaydi, umuman olganda, 1992–2023-yillar davomida O‘zbekistonda amalga oshirilgan konstitutsiyaviy islohotlar evolyutsion xarakterga ega bo‘lib, ular bosqichma-bosqich tarzda amalga oshirildi va har bir bosqich jamiyat rivojining muayyan ehtiyojlari va talablariga javob berdi, dastlabki bosqichda mustaqil davlatning huquqiy asoslari yaratilgan bo‘lsa, keyingi bosqichlarda davlat boshqaruvi tizimi takomillashtirildi, fuqarolik jamiyati institutlari rivojlantirildi, inson huquqlari va erkinliklari kengaytirildi, iqtisodiy va ijtimoiy sohalarda islohotlar uchun huquqiy zamin yaratildi, ayniqsa so‘nggi yillardagi islohotlar davlat va jamiyat o‘rtasidagi munosabatlarni yangi bosqichga olib chiqib, “inson – jamiyat – davlat” tamoyilini ustuvor yo‘nalish sifatida belgiladi, bu esa O‘zbekistonning huquqiy demokratik davlat va kuchli fuqarolik jamiyati sari izchil harakat qilayotganini ko‘rsatadi, shu bilan birga konstitutsiyaviy islohotlar jarayoni hali yakunlangan emas, chunki jamiyat taraqqiyoti davom etar ekan, Konstitutsiyani zamon talablari asosida takomillashtirish zarurati doimiy ravishda saqlanib qoladi, demak, O‘zbekistonda konstitutsiyaviy islohotlar mamlakat taraqqiyotining uzluksiz va muhim omili bo‘lib qolmoqda O‘zbekistonda konstitutsiyaviy taraqqiyot jarayoni o‘ziga xos milliy model asosida shakllanib, unda izchillik, bosqichma-bosqichlik va barqarorlik tamoyillari ustuvor ahamiyat kasb etdi, bu jarayon davlat va jamiyat o‘rtasidagi munosabatlarni qayta ko‘rib chiqish, fuqarolarning siyosiy faolligini oshirish hamda huquqiy ong va madaniyatni yuksaltirishga xizmat qildi, ayniqsa konstitutsiyaviy normalarning amaliy hayotga tatbiq etilishi orqali davlat

¹² Lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma‘lumotlari milliy bazasi.

25-Aprel, 2026-yil

boshqaruvida samaradorlik oshib, jamoatchilik nazorati elementlari kuchayib bordi, islohotlar natijasida nafaqat huquqiy baza yangilandi, balki davlat institutlarining mazmun-mohiyati ham o‘zgardi, ular tobora ko‘proq xizmat ko‘rsatuvchi va xalq manfaatlariga yo‘naltirilgan tizimga aylana boshladi, shu bilan birga konstitutsiyaviy o‘zgarishlar jamiyatda ijtimoiy adolat, tenglik va inklyuzivlik g‘oyalarini mustahkamlashga zamin yaratdi, mazkur davr tajribasi shuni ko‘rsatadiki, Konstitutsiya nafaqat siyosiy-huquqiy hujjat, balki mamlakat taraqqiyot strategiyasini belgilovchi muhim vosita sifatida namoyon bo‘ldi, kelgusida esa ushbu yo‘nalishda erishilgan natijalarni mustahkamlash, huquqni qo‘llash amaliyotini yanada takomillashtirish va fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini real hayotda to‘liq ta‘minlash asosiy vazifalardan biri bo‘lib qoladi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 1992 (2023-yil yangi tahriri bilan).
2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi. Qonunchilik hujjatlari va Konstitutsiyaviy islohotlarga oid materiallar.
3. Lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi.
4. Odilqoriyev X.T. “Konstitutsiyaviy huquq”. – Toshkent: TDYU, 2018.
5. Saidov A.X. “O‘zbekiston davlati va huquqi asoslari”. – Toshkent, 2019.